MAF Mediju atbalsta fonds | Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds".

stimuls, investīcija

DIENAS TĒMA

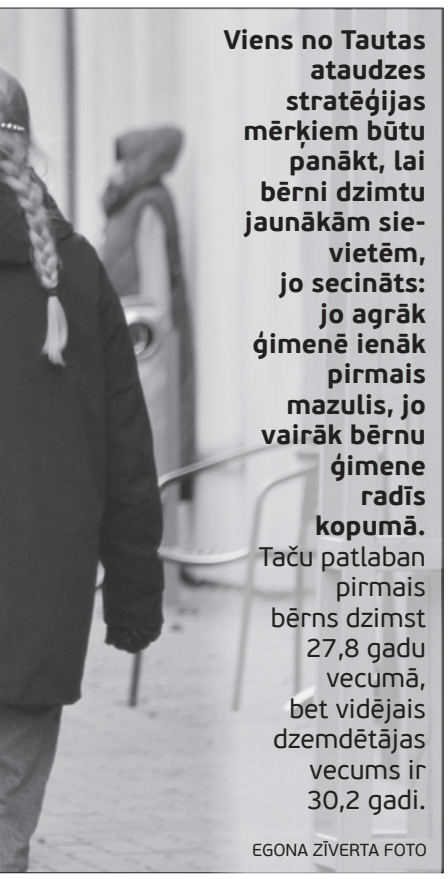

Viens no Tautas ataudzes stratēģijas mērķiem būtu panākt, lai bērni dzimtu jaunākām sievietēm, jo secināts: jo agrāk ģimenē ienāk pirmais mazulis, jo vairāk bērnu ģimene radīs kopumā. Taču patlaban pirmais bērns dzimst 27,8 gadu vecumā, bet vidējais dzemdētājas vecums ir 30,2 gadi.

EGONA ZĪVERTA FOTO

EKSPERTE

Tiesības izvēlēties

Ilze Kurme,
Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktore

Papildu nedrošības aspekts šobrīd noteikti ir drošības situācija reģionā, kā arī straujais cenu kāpums, kam ar zināmu nobīdi iespējama ietekme arī uz dzimstības datiem. Dzimstības veicināšana iekļauj sevī plašu atbalsta spektru no valsts un pašvaldībām, kā arī pašu topošo vecāku iegūtu drošības sajūtu, ko veido gan ģeopolitiskais konteksts, gan vietējā sociālekonomiskā situācija un ļoti konkrēta atbalsta sistēmas esamība pašu vidē (vecvecāki vai paplašinātā ģimene, kas var sniegt atbalstu, darba devēja pozitīva attieksme, stabilitāte attiecībās u.c.).

Pašlaik, kad izdevumu palielinājums skar gandrīz visas jomas, neraugoties uz pēdējos gados uzlaboto finansiālo atbalstu ģimenēm, tas joprojām saglabājas kā ļoti nozīmīgs faktors.

Ļoti pozitīva tendence ģimenes plānošanā un bērnu audzināšanā ir pieaugošā tēvu loma ģimenē. Priekšstats, ka bērnu audzināšana ir tikai sieviešu atbildība, lēnām mainās, un ikdienas pienākumu dalīšana starp vecākiem, rūpes par bērniem savienojot ar izglītības, nodarbinātības un citu sev nepieciešamu jautājumu risināšanu, noteikti ir viens no dzimstību veicinošiem aspektiem.

Ģimenes veidošana un lēmums par bērnu ienākšanu ģimenē ir privāta lieta, un katram iedzīvotājam kā daļai sabiedrības ir tiesības izvēlēties, kā un kādu

ģimeni veidot. Valstī izveidotajām sistēmām, īpaši izglītības sistēmai, kā arī sabiedrībā un ģimenē iegūtajām vērtībām un pieredzei būtu jādod tādas zināšanas un prasmes, ka šie lēmumi tiek pieņemti pamatoti, izsvērti un saprotot to sekas. Tajā pašā laikā ir svarīgi, ka valsts un sabiedrība novērtē un atbalsta tos iedzīvotājus, kuri izvēlas lielas ģimenes un ir gatavi audzināt vairākus bērnus, kā arī tos vecākus, kas bērnus audzina vieni.

< < Uz jautājumu, vai bērni nedzims aiz aprēķina, piemēram, lai dzēstu studiju kredītu, I. Parādnieks teic, ka nespējot iedomāties nevienu jaunu cilvēku, kurš būtu gatavs tā rīkoties. "Jā, ne visiem ir jākļūst par vecākiem. Tomēr tiem, kas patiešām vēlas, saprot un ir gatavi sevi veltīt šim sūri saldajam priekam – bērnu audzināšanai, ir jānodrošina šī iespēja," viņš uzskata.

Demogrāfs Ilmārs Mežs, kurš bijis starp ekspertiem stratēģijas izveidē, pārliecināts, ka tautas ataudzes veicinošie pasākumi nepieciešami, lai vecāki "netiktu sodīti par dzimušajiem bērniem". Līdz ar to, viņaprāt, valsts pienākums ir nodrošināt, lai katra Latvijas ģimene varētu radīt tik bērnu, cik vēlas un kad vēlas, bez jebkādiem materiāliem šķēršļiem.

Finansiāla bedre gada garumā

Egils ir tētis diviem puikām – astoņus un deviņus gadus veciem – un patlaban ar sievu gaida ģimenes pieaugumu. "Meita bija vajadzīga," viņš jokojot atbild, vaicāts, kā izlēmuši par trešo bērniņu. "Divi nosedz vecākus, ar trešo paplašini tautu." Arī 3+ bonusi, nodokļu atvieglojumi motivējot. "Man jau šķiet, ka no valsts puses ir diezgan daudz plusu. Pārējais ir morāli tam nobriest, iziet no komforta zonas. Ar diviem var teikt, ka ir vienkārši. Katrā mašīnā pietiek vietas, pie jebkura galda var apsēsties četri cilvēki. Bet, ja kopā esam pieci un vairāk, tad ir jāsāk domāt."

Vīrietis spriež, ka dekrēta naudas apjomu būtu labi saglabāt algas apmērā līdz bērna 1,5 gadu vecumam. Un pie šādas inflācijas, lai tā tiktu arī indeksēta. "Problēma vislielākā ir tad, kad bērnam ir tas 1,5 gads un vecākiem jāatgriežas darbā, bet atvasi atstāt nav kur. Sanāk, ka smagi tiek sists pa kabatu vecākiem, jo jāalgo aukle. Respektīvi, vecākiem ir jārēķinās ar finansiālo bedri aptuveni gada garumā. Un tiem, kuriem ir lieli kredīti, tas noteikti var apturēt no domas par vēl bērniem." Kā motivēt iedzīvotājus domāt par atvasēm? Divu bērnu tētim šķiet, ka motivēt vairāk nemaz nevajag. "Jo tad sanāks, ka bērni tiks radīti naudas dēļ, kas veicinās papildu slogu sociālajam budžetam. Jo būs pierasts, ka valstij viss ir jādod. Bet, lai strādātu, būs par slinku. Nav nekāds noslēpums, ka daudzbērnu ģimenes ļoti strauji veidojas maznodrošinātās ģimenēs. Līdz ar to pieaug nelabvēlīgo ģimeņu skaits un no ģimenēm izņemto bērnu skaits. Manuprāt, ir jāstrādā pie cilvēku izglītošanas un atbildības celšanas."

Ilze ir divu bērnu (meitai – 15, dēlam – 8 gadi) mamma un teic, ka "neesam plānojuši vēl kādu". Argumenti – katram savi. "Vīram tas ir šaurā dzīves platība, lielāku nevaram atļauties. Ja saorganizētu lielāku dzīvokli, nāktos no kaut kā cita atteikties. Kaut arī man mazais dzīvoklis nav arguments, nevaru viņam nepiekrist. Man ir arī citi iemesli, kāpēc vairāk ne, bet tas ir dziļi personiski, un ar to nevēlos dalīties. Manu viedokli, vismaz šobrīd, nemainītu ne lielāks dzīvoklis, ne dāsnāks pabalsts vai kas cits. Tā kā man ir jau 39 gadi, nez vai viedokļa maiņai ir vairs daudz laika."

Arī Santa kopā ar vīru audzina divus bērnus (dēlam – 4, meitai – 2 gadi) un ar smaidu saka, ka, šķiet, būtu jānotiek "negadījumam", kad trešais piesakās pats. "Trešo bērnu varētu pēc lielākas pauzes, nekā tā bija starp diviem pirmajiem. Ir sakrājies nogurums. Bet tad man jau būtu diezgan padaudz gadu. Jā, iespējams, ja pirmie bērni dzimtu agrākā vecumā, nevis tuvu 40 gadiem, tad apdomātu arī trešo bērniņu. Taču lēmumā laikam nebūtu nekādas izšķirošas nozīmes valsts atbalsta mehānismiem dzimstības veicināšanai," uzskata sieviete.

Nekad nebūs mamma

Liepājniece Dace Dieviņa iestājas par izvēles brīvību, viņa jau agrā bērnībā apzinājusies, ka nevēlas kļūt par mammu, un dzīves laikā tas nav mainījies. Sieviete nāk no ģimenes, kurā nav valdījis īpašs ģimeniskums. Viņai ir arī pusmāsa un pusbrālis no tēva puses, bet Dace ir pārliecināta, ka viņas dzīves izvēles tas nekādi nav ietekmējis, jo viņa ir augusi mīlestībā. "Mana nostāja par un ap bērniem visdrīzāk izveidojās jau mammas puncī. Bērnībā man īsti nepatika spēlēties ar mana vecuma vai jaunākiem bērniem. Protams, spēlējos ar lellēm, bet nekad nebija tādas nostājas, kad izaugšu – man pašai būs bēbītis. Laikam ejot, pusaudžu gados, es teicu vairākus "nekad", un pie šiem "nekad" bija arī – man nekad nebūs bērnu. Nākamgad man paliek 40 gadi, un pie šī "nekad" esmu turējusies visu mūžu," Dace ir atklāta. Laikam ejot, sieviete pieredzējusi pāris lūzumpunktus, bet tas bijis apkārtējo spiediena dēļ, kuriem patīk nomākt citus ar savu viedokli. "Tas bija 26 un 32 gadu vecumā, kad ļoti izteikti izjutu apkārtējās sabiedrības nosodījumu – kā tad tā, cik tad tev ir gadi, kāpēc tev nav bērna? Kurš tad tev to ūdeni pienesīs? Nav viegli to izturēt, bet tiku tam pāri. Šī tiešām ir mana pārliecība, es nevēlos bērnus."

Nesen nāca trešais vilnis, kad sākās jautājumu gūzma. Nu jau cilvēki nejautāja, vai man ir bērns, viņi prasīja – cik bērni tev ir, cik gadu ir taviem bērniem?"

D. Dieviņa atzīst, ka runāt par to, kāpēc viņa nevēlas bērnus, nav viegli tā iemesla dēļ, ka ne visi spēj pieņemt tik atšķirīgu viedokli, parasti seko asas reakcijas, tomēr viņa izvēlas par to runāt. "Bērns ir ļoti nepatstāvīgs, pilnībā un ilgstoši atkarīgs no vecākiem. Esmu pat rēķinājusi, cik mēnesī izmaksā bērns, ja vēlies viņam visu nodrošināt – pārtiku, pamperus, izglītību, arī augstāko izglītību. Agrāk tie bija aptuveni 350 eiro, tātad mūsdienās tas ir stipri vairāk. Cik daudzi cilvēki var atļauties tiešām kvalitatīvi izaudzināt bērnu? Tas ir viens faktors. Otrs faktors, kāpēc nevēlos bērnus, ir bijība, bailes. Neizjūtu sevī kaut kādu īpašu mātišķumu no savas puses, man ir bailes nebūt labai mātei un ļoti lielas bailes, ka bērns neatbildīs manām ekspektācijām. Tas skan skarbi, es to apzinos, bet tāda ir mana nostāja. Ne mazāk svarīgs ir egoistiskais faktors, jo vecāks paliek cilvēks, jo vairāk viņš pievēršas sev un domā par sevi. Un par demogrāfiju kopumā es nesatraucos. Skatoties tā savtīgi – man nav jālauza galva par to, kā dzīvos mani pēcnācēji."

Plāno atbildīgi

Dzemdību un ginekoloģijas bloka virsārste, ginekoloģe un dzemdību speciāliste Inga Vēvere ir viena no tām dakterēm, kura lielu daļu no mazajiem liepājniekiem ierauga pati pirmā, vēl esot mammas klēpī, veicot sonogrāfiskās apskates. "Kā ārste politiku, ekonomiku un dramatisko stāvokli pasaulē es īsti nevaru komentēt, bet esmu novērojusi, kā pēdējās desmitgadēs cilvēku attieksme pret grūtniecību ir mainījusies. Ginekologu aprūpē esošās pacientes parasti priecājas, ka radusies jauna dzīvība, ļoti reti vairs kāds izvēlas veikt abortu. Salīdzinoši ar to, kā bija pirms 15–20 gadiem, abortu skaits ir ļoti samazinājies. Tāpat arī palielinājies dzemdētāju vecums, lielākoties bērniņi nāk pasaulē vecākiem brieduma gados," skaidro ārste. "Skatoties no veselības viedokļa, ginekologi vēlētos, lai māmiņas dzemdētu laikus, ne gluži 18 un 20 gados kā agrāk, bet tad, kad dzīve ir puslīdz nostabilizējusies, tomēr negaidot ilgāk par 35 gadu vecumu. Jā, dzemdēt var arī 40 un 45 gadu vecumā, tā arī notiek, un viss izdodas labi un laimīgi, tomēr bērnus iesakām plānot laikus – ap 30 gadu vecumu." Mūsdienās arī kontracepcijas līdzekļi un to pieejamība ir krietni vien vairāk attīstījusies, tomēr daktere uzsver, ka par to varētu runāt vēl vairāk, lai nepaļaujas uz nedrošām metodēm, lai izmanto sev piemērotu un drošu izsargāšanās veidu. "Runājot tieši par Liepāju, domāju, ir jāsaka liels paldies pilsētas vadībai, jo Liepāja ir attīstīta un bērniem piemērota. Ginekologi un vecmātes jūt to, ka Liepājā aizvien vairāk ienāk jaunas ģimenes, un tieši šīs ģimenes ir tik svarīgi piesaistīt, jo tieši tur dzimst bērni. Manuprāt, pēdējo gadu dzimstības rādītājus ietekmē ne tik daudz finansiālā atbalsta trūkums, kā dramatiskā politiskā situācija un kara apstākļi blakus valstī. Lai gan saka, ka bērni dzimst arī kara laikā, tomēr mūsu laiki, ir mūsu laiki, to nevar salīdzināt ar simts gadus vecu pagātni, kad bija ļoti ierobežotas izsargāšanās iespējas. Šodien cilvēki ļoti piedomā pie tā, ko viņi dara," ar novērojumiem dalās I. Vēvere.